

Joop Dijkstra & Willem van der Horst: Het Meta-instrument

Piet Litjens, *Het Meta-instrument, instrument om een taalbeleid op een school te evalueren en te ontwikkelen*, SLO, Enschede, 1993, 140 blz, f 15,—

Onlangs verscheen bij SLO het *Meta-instrument*, waarmee scholen met meertalige leerlingen taalbeleid kunnen evalueren en ontwikkelen. Joop Dijkstra, directeur van de Rotterdamse protestants-christelijke basisschool Savornin Lohman, en Willem van der Horst, projectleider van het Rotterdamse Deltaplan Taalbeleid, bespreken het instrument op grond van hun ervaringen ermee in het schooljaar 93-94.

Opzet

Het *Meta-instrument* is een evaluatie- en diagnose-instrument, waarmee scholen hun taalbeleid in kaart kunnen brengen en beslissingen kunnen nemen ter verbetering ervan. Deze beslissingen kunnen een plaats krijgen in een meerjarig taalbeleidsplan.

Het katern bevat een inleiding, een hoofdstuk over schooldiagnose, een handleiding, en het instrument zelf.

Het instrument is in feite een grondige poging om alle informatie en afwegingen, die voor taalbeleid van belang kunnen zijn, helder te maken en te ordenen. Het bestaat uit vier delen:

- 1 Een deel waarmee een profiel van de school wordt opgesteld (de school als organisatie, de context van de school, de school als onderwijsinstelling).
- 2 Het intercultureel onderwijsbeleid (curriculum, onderwijsleerpakketten, evaluatie-instrumenten, deskundigheid, begeleiding).
- 3 Het taalbeleid, waaronder adoptie, implemen-

tatie en incorporatie van nieuwe leergebieden (Nederlands als tweede taal, Onderwijs in de eigen taal, Tweektalig onderwijs), aanpassing van bestaande leergebieden (Nederlands als eerste taal, niet-taalklassen) en de relaties tussen nieuwe en bestaande leergebieden.

- 4 Prioriteiten (algemene verbeteringen, prioriteiten betreffende intercultureel onderwijs, taalbeleidsprioriteiten en de eindbalans).

Alle elementen die in deze delen aan de orde komen, en dat zijn er heel wat, kunnen van belang zijn voor het nadenken over taalbeleidsmaatregelen. Daarmee zet de auteur terecht een breed spectrum neer. Taalbeleid voor meertalige leerlingen gaat over voorzieningen inzake het onderwijs *van* taal en het onderwijs *in* taal. Kortom, het betreft het totale onderwijs.

Voor de praktijk biedt dat brede spectrum een zeer productief kader. Enerzijds ordent het de innovaties van scholen uit het verleden. Met name veel scholen, die deelnemen in het onderwijsvoorrangsbeleid, hebben immers op vele onderdelen hun taalonderwijs aangepast. Of het nu gaat om het curriculum, de leermiddelen, evaluatie-instrumenten of de deskundigheid van leraren. De afname van het *Meta-instrument* zet al deze aanpassingen in een taalbeleidsperspectief. Het honoreert als het ware die inspanningen en maakt de school duidelijk dat het bij taalbeleid niet per definitie gaat om totaal nieuwe innovaties.

Anderzijds laat het brede spectrum natuurlijk op elke school een aantal onuitgewerkte elementen zien. Via deel 4 'Prioriteiten' kunnen deze worden geordend in een meerjarige schoolaanpak van taalbeleid.

Ervaringen

In Rotterdam hebben 21 scholen met meertalige leerlingen in 1992-1993 ervaring opgedaan met het *Meta-instrument*. Zij hebben gedurende het gehele schooljaar, samen met de schoolbegeleiding, het instrument ingevuld en de resultaten van hun analyse omgevormd tot een taalbeleidsplan. Enige ervaringen:

Afname van het instrument vergt ongeveer 4 gesprekken van 3 uur en levert verschrikkelijk veel informatie op. De kwaliteit van die informatie hangt natuurlijk af van degene die de

vragen beantwoordt. Meestal kan een directeur samen met een schoolbegeleider de meeste informatie leveren.

Toch is het nuttig om soms anderen in school bij de invulling te betrekken. Bij specialistische onderdelen, bijvoorbeeld 'Onderwijs in Eigen Taal', kan dat extra informatie opleveren. Bovendien wordt op die manier vroegtijdig zichtbaar dat taalbeleid een zaak van iedereen in school is.

De omvang in kwalitatieve zin kan voor sommige scholen problematisch zijn. De vraag bijvoorbeeld naar het schooloordeel over de relatie met het schoolbestuur vinden niet alle scholen relevant voor taalbeleid. Wat algemener geldt dit voor deel 2 'Intercultureel Onderwijs'. Door de auteur wordt een schoolvisie op 'Intercultureel Onderwijs' beschouwd als het grote kader waarbinnen taalbeleid vorm krijgt. Door scholen wordt deze relatie niet altijd gezien als gevolg waarvan zij, zeker in eerste instantie, geen maatregelen op dit thema overwegen.

Heel moeilijk, voor scholen en schoolbegeleiders, is wel de gevraagde analyse van het onderwijs in de niet-taal-vakken. Moeilijk, omdat deze analyse een fijnmazig inzicht vraagt in de complexiteit van taaltaken voor tweede-taalleerders. Moeilijk ook omdat niet zonder meer duidelijk wordt op welke manier deze complexiteit vervolgens verminderd kan worden. Gebruikservaringen zullen moeten duidelijk maken of hier aanpassingen van het instrument noodzakelijk zijn.

Het uiteindelijke taalbeleidsplan dat een school ontwerpt is mede het resultaat van oordelen van de school over de effectiviteit van het bestaande taalbeleid. Is verbetering nodig? *Het Meta-instrument* vraagt bij diverse onderdelen naar de taalvaardigheid van leerlingen. Dat is belangrijk want de effectiviteit van taalbeleid moet vooral worden afgemeten aan de leerling-prestaties en ontwikkelingen daarin. Daarom worden op Rotterdamse scholen, naast de afname van *het Meta-instrument*, ook genormeerde taal-toetsgegevens van het cito verzameld. Samen met de inhoudelijke gegevens uit het instrument maakt dit een onderbouwde discussie over taalbeleid op de scholen mogelijk.

Tenslotte moet worden benadrukt dat met afname van *het Meta-instrument* geen taalbeleid is gerealiseerd. De auteur waarschuwt ook zelf voor deze mogelijke misvatting. *Het Meta-instrument* kan de school leiden naar innovatie-prioriteiten, maar die moeten vervolgens wel worden geconcretiseerd in een plan van aanpak. En daarvoor is meer nodig dan *het Meta-instrument* biedt. Andere katernen, die in de reeks 'Meertaligheid en Taalbeleid' verschijnen, vullen in dat opzicht *het Meta-instrument* aan. Maar ook schoolbegeleiding is bij die concretisering van prioriteiten en bij de uitvoering ervan onmisbaar.

Conclusie

Met bovengenoemde kanttekeningen is *het Meta-instrument* zeer waardevol gebleken, omdat het overwegingen en maatregelen voor de scholen (maar ook voor schoolbegeleiders) ordent. Het taalbeleidsplan dat vervolgens ontstaat is bovendien automatisch toegesneden op de school zelf. En dat is van groot belang, want té lang hebben we vertrouwd op standaard-oplossingen voor alle scholen met meertalige leerlingen. Van belang is ook dat met een taalbeleidsplan voor een aantal jaren de taalbeleidsinnovaties van de scholen globaal vast staan. Het is onze stellige verwachting dat dit gegeven voor scholen óók rust oplevert. Omdat discussies over ad-hoc-oplossingen energie vreten. En die rust zou wel eens heel productief kunnen blijken te zijn.